

Belgisch-Nederlands in conflict met de spellingregels

De Nederlandse spellingregels gelden voor het hele Nederlandse taalgebied, ze zijn de norm voor Nederland en Vlaanderen samen. Er is met andere woorden geen regionale variatie in de spelling. Maar de woordenschat, uitspraak en grammatica van het Nederlands vertonen een zekere regionale variatie.

Niemand zal ter discussie stellen dat een Belgisch-Nederlandse (BN) *gouverneur* overeenkomt met een Nederlands-Nederlandse (NN) *commissaris van de koningin*. En BN *pechstrook* en *dijk* (langs het strand) komen overeen met NN *vluchtstrook* en *boulevard*. In de uitspraak verschillen BN *politie* /*pooliesie*/ en *consul* /*konsul*/ van NN *poolietsie*/ en */konzul*/. Ik geef nu opzettelijk enkele voorbeelden van regionale taalvariatie die (bijna) algemeen als geaccepteerde variatie binnen de marges van de standaardtaal gelden. Daarnaast bestaan er natuurlijk nog heel veel regionale varianten die voor de enen wel acceptabel zijn in de standaardtaal, voor de anderen niet. Maar daar wil ik het nu niet over hebben. Ik wil het wel hebben over de afwezigheid van die variatie in de spelling, het enige onderdeel van de Nederlandse taal waarvoor door de overheid een strikte, regionalevariatieloze norm opgelegd wordt.

Zo'n variatieloze norm – ik bedoel met *variatieloos* nu steeds *regionalevariatieloos* en dan uitdrukkelijk met betrekking tot BN en NN, want andere variatie dan regionale variatie bestaat in de spelling wel, bv. *cera-*

miek/keramiek – leidt soms tot problemen als die norm gebaseerd is op de uitspraak. En de uitspraak is nu net een heel belangrijk criterium bij de vastlegging van de spellingnorm. Wat doet de spellingnorm als de uitspraak in BN en NN verschilt en de spelling op de uitspraak steunt? Wat doet de spellingnorm als een BN-spellingvariant in strijd is met een spellingregel die op de uitspraak steunt? Daarover wil ik het hier hebben. Hieronder laat ik enkele gevallen de revue passeren.

Bieb / bib

De *Woordenlijst Nederlandse taal* (<http://woordenlijst.org>) accepteert zowel *bieb* als *bib*. De spelling *bib* is een toegeving van de Woordenlijst aan het Belgisch-Nederlands. Overal in België wordt *bibliotheek* namelijk als *bib* verkort, in Nederland als *bieb*. De acceptatie van *bib* is eigenlijk in strijd met de regel dat we de /ie/ als *ie* schrijven in een gesloten lettergreep: *fiets*, *niet*, *lief*, *actief*, *brief*, *ziek*. Zelfs BN *unief* (ook in de Woordenlijst) wordt volgens dat principe geschreven. Als *unif* geen toegestane spelling is, dan mag *bib* dat ook niet zijn. Een bijkomend argument is dat het bij *bib* en *bieb* om hetzelfde woord gaat, dat in Nederland en België op exact dezelfde manier uitgesproken wordt. Het is eigenlijk alsof in België de spelling *fits* voor *fiets* bestond en de Woordenlijst die spelling zou honoreren.

Passen – passte – gepasst

Over de vervoeging van Engelse werkwoorden schrijft de Woordenlijst: “Als het woord in het Engels eindigt

op een dubbele medeklinker, vernederlandsen we de stam en schrijven we een enkele medeklinker, tenzij dit een andere uitspraak oproept." Daardoor schrijven we *crossen* – *croste* – *gecrost* (geen andere uitspraak), *paintballen* – *paintballde* – *gepaintballd* (wel andere, namelijk Engelse uitspraak van de klinker). Als dat principe toegepast wordt op *passen* 'de bal aan een medespeler geven', dan volgt daaruit vanwege de uitspraak /*paasuh*/ de vervoeging *passte* – *gepasst* (Engelse uitspraak van de klinker). De Woordenlijst heeft hier geen rekening gehouden met de BN-uitspraak /*pas-suh*/. Met BN-uitspraak bedoel ik hier de uitspraak die je in Vlaanderen meestal hoort, niet de VRT-uitspraak (want die is /*paasuh*/).

Pallet – pallets/palletten

Bij *pallet* 'laadbord' geeft de Woordenlijst als meervoud zowel *pallets* als *palletten*. Die laatste meervoudsvorm is BN, maar dat zegt de Woordenlijst er niet bij. Dat blijkt uit een speurtocht op Google en uit de Grote Van Dale (GVD). GVD legt ook uit dat de uitspraak /*pèllut*/ (met de klemtoon op de eerste lettergreep) is, in België ook /*pallèt*/ (met de klemtoon op de tweede lettergreep). Maar die Belgische vorm strookt niet met de opgelegde spelling. De Belgische vorm kan alleen maar de niet gehonoreerde spelling *palet* zijn. De BN-variant komt namelijk uit het Frans, de NN-variant uit het Engels. *Chalet*, *salet*, *palet* 'schilderspalet', *amulet* en *pistolet* (al of niet met hoorbare eind-t) komen ook uit het Frans en worden, zoals in het Frans, met een enkele *l* geschreven. De BN-vorm *palletten* met een dubbele *l* is onlogisch. De BN-variant hoort bij *palet* 'schilderspalet' en dan is de meervoudsvorm *paletten* mogelijk.

Ticket / kasticket

De in het Nederlands geldende spelling *ticket* is alleen maar mogelijk dankzij de in het Nederlands ook geldende Engelse uitspraak /*tikkut*/ (met de klemtoon op de

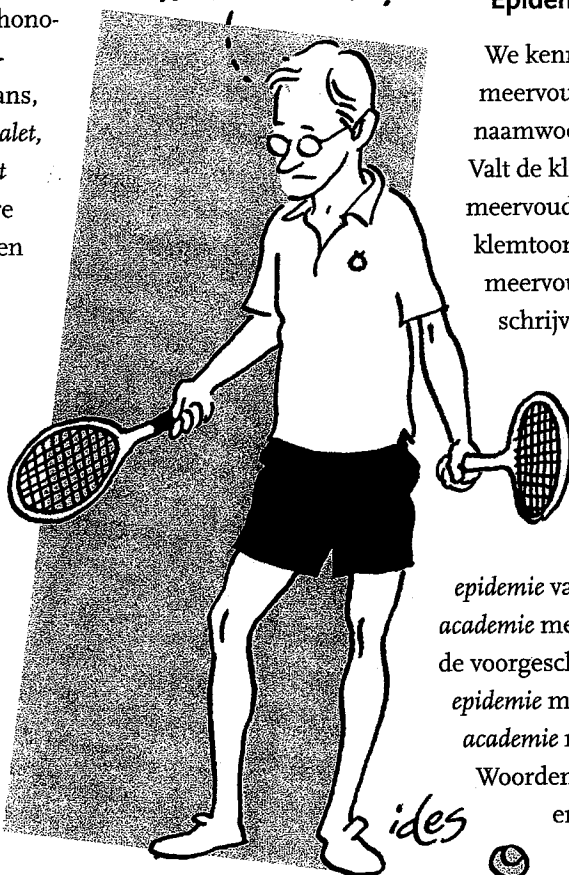
eerste lettergreep). In Vlaanderen wordt dat woord evenwel meestal uitgesproken als /*tièkèt*/ (met klemtoon op de tweede lettergreep), gewoon omdat Vlamingen het woord niet aan het Engels ontleend hebben, maar wel aan het Franse *ticket* /*tièkè*/ (ook met klemtoon achteraan). Merkwaardig is dat de Woordenlijst en GVD niet de meervoudsvorm *ticketten* honoreren (hoewel ze dat wel doen met *palletten*), terwijl die meervoudsvorm veel vaker gehoord kan worden dan *tickets*. Nog eigenaardiger is dat de Woordenlijst bij BN *kasticket* 'kassabon' (hoewel er alweer niet bij staat dat het BN is) alleen de meervoudsvorm *kastickets* opgeeft, terwijl het een exclusief BN-woord is en in Vlaanderen ongetwijfeld de uitspraak /*kastiekètten*/ frequenter is.

Racket / raket (tennis, badminton)

Terwijl NN *ticket* en BN *ticket* met verschillende uitspraak toch op dezelfde manier gespeld moeten worden, maken zowel GVD als de Woordenlijst een onderscheid tussen NN *racket* /*rèkkut*/ (met de klemtoon op de eerste lettergreep) en BN *raket* /*rakkèt*/ (met de

klemtoon op de laatste lettergreep. De meervoudsvormen zijn resp. *rackets* en *raketten*.

Zou ik nu m'n racket nemen of m'n raket?

Epidemieën, academiën

We kennen allemaal de regel voor de meervoudsvorming van zelfstandige naamwoorden die op *-ie* eindigen. Valt de klemtoon op *-ie*, dan wordt het meervoud met *-ieën* gespeld, valt de klemtoon niet op *-ie*, dan wordt het meervoud met *-iën* gespeld. Daarom schrijven we *fantasieën* tegenover *bacteriën*. Maar zo'n regel kan natuurlijk alleen maar functioneren als iedereen zulke woorden op dezelfde manier uitspreekt. In België hoor je *epidemie* vaak met de klemtoon op *de* en *academie* met de klemtoon op *mie*, terwijl de voorgeschreven spelling uitgaat van *epidemie* met de klemtoon op *mie* en *academie* met de klemtoon op *de*. De Woordenlijst en GVD geven hier als enige mogelijkheden *epidemieën* en (het weliswaar ver-

ouderde) *academiën*. Terwijl GVD anders zo graag BN-varianten opgeeft, zwijgt GVD hier over de afwijkende BN-accentuering.

Manoeuvre / maneuver

In GVD komt naast *manoeuvre* ook *maneuver* voor, maar GVD zegt er niet bij dat *maneuver* vooral een BN-vorm is. In de Woordenlijst komt *maneuver* niet voor. In Nederland geldt de Franse uitspraak bij *manoeuvre*. In Vlaanderen wordt doorgaans */mannuevur/* gezegd. Wat wil de Woordenlijst nu? Dat Vlamingen *manoeuvre* schrijven en het op z'n Frans uitspreken? Maar dan toch dat Vlamingen *raket* schrijven en */rakkèt/* zeggen?

Fabriceren / fabrikeren

Zowel GVD als de Woordenlijst nemen *fabriceren* en *fabrikeren* op. De Woordenlijst neemt alleen *repliseren* op, GVD *repliseren* en *replikeren*. De Woordenlijst en GVD nemen *abdiceren* en *abdiqueren*, *expliseren* en *expliqueren* op. De Woordenlijst en GVD nemen alleen maar *communiceren*, *compliceren* en *gecompliceerd* op. Er bestaan nog meer werkwoorden die eindigen op *-iceren/-ikeren/-iqueren*, maar deze enkele voorbeelden volstaan om aan te geven dat de spellingregeling hier niet deugt. Bij *fabrikeren* en *replikeren* geeft GVD aan dat het BN-vormen zijn. Waarom niet ook *communiceren*, *compliceren* en *gecompliceerd* als BN-vormen opgenomen zijn, is niet duidelijk. Maar gekker is de inconsequentie om nu eens *-ikeren* te spellen en dan weer

-iqueren, terwijl in beide gevallen de uitspraak */-iekeruh/* geldt. De logica blijkt erin te bestaan dat BN-gevallen als *-ikeren* gespeld worden en andere gevallen als *-iqueren*. Maar dat is dan duidelijk in strijd met een van de basisprincipes van de Nederlandse spelling, namelijk dat een woord of een deel van een woord altijd op dezelfde manier geschreven wordt.

Misschien lijkt het er nu wel op dat ik een pleidooi houd voor meer BN-spellingvarianten. Dat doe ik absoluut niet. Ik wil er alleen maar op wijzen dat de Taalunie (die verantwoordelijk is voor de Nederlandse spelling) enerzijds in haar taaladviezen (taaladvies.net) heel tolerant is voor BN-varianten in de woordenschat, maar anderzijds in de spelling meestal (maar dus niet altijd, bv. bij *fabrikeren*) vasthoudt aan uniformiteit voor het hele Nederlandse taalgebied. En dan wil de Taalunie in haar Woordenlijst blijkbaar toch hier en daar een enkele keer een toegeving doen aan het Belgisch-Nederlands. Soms leidt dat dan tot spellingen die in strijd zijn met de regels van de spelling zelf, zoals *bib* en *palletten*, of tot gekke meervoudsvormen, zoals *kastickets*. In andere gevallen zou opname van BN-spellingvarianten wel conform de regels kunnen lopen, zoals bij de vervoeging van *passen* 'de bal aan een medespeler geven' en het meervoud van *epidemie*. Maar dan stelt de Woordenlijst niet zo'n mogelijkheid voor. De conclusie kan alleen maar zijn dat de Woordenlijst beter zou moeten nadenken over de opname van BN-varianten, omdat zomaar willekeurig, voor de aardigheid wat BN-varianten opnemen tot tegenstrijdigheden leidt. ←

Kunstschrift Vlaanderen verschijnt vijf keer per jaar, in februari, april, juni, september en november. Met een jaarabonnement mist u voortaan geen enkel nummer meer. De vaste rubrieken als *Poëtisch bericht*, *Te gast*, *In en om de Kunst en Bibliotheek* brengen u vijf keer per jaar op de hoogte van alles wat reilt en zeilt op het gebied van kunst en cultuur in Vlaanderen.

Abonnementsprijs per jaar:
€ 30,00 voor België; € 37,00 voor Nederland (excl. 6% btw voor particulieren).

Thema's in 2009:

- Strips in Vlaanderen (februari)
- Karel de Stoute en de laat-Bourgondische cultuur (april)
- Souvenirfotografie aan zee (juni)
- Stedelijke dynamiek. Over architectuur en design (september)
- Migrantenliteratuur (november)

Meer informatie:
www.kunstschriftvlaanderen.be